

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

УДК 304.44(477.83-25 : 477.4/5)-053.81“1907/1914”

ГРОМАДСЬКО-АКАДЕМІЧНЕ ЖИТТЯ НАДДНІПРЯНСЬКОЇ МОЛОДІ У ЛЬВОВІ (1907-1914)

Людмила БЕЛІНСЬКА

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра театрознавства та акторської майстерності.
вул. Університетська, 1/ 251, 79000 Львів, Україна
тел. 0322 394 197, e-mail: kafteatr@franko.lviv.ua*

Висвітлено культурницьке, громадсько-академічне життя у Львові наддніпрянської молоді, яка опинилася на еміграції в Галичині, рятуючись від переслідувань у Російській імперії після революції 1905-1907 років.

Ключові слова: еміграція, університет, наддніпрянці, Галичина.

М. Грушевський у праці “Український П’ємонт” відзначив, що в міру того, як розвивалась система репресивних заходів в Росії, спрямована на фактичне знищення української народності, енергія національного, культурного й політичного руху йшла за кордон, концентруючись переважно у центрі австрійської України – Львові” [5]. Це стосувалося молоді, яка обрала осередком еміграції Галичину у 1900-1905 роках, так і тих наддніпрянців, які емігрували після революції 1905-1907 років з Росії.

Кінець 1905 р. приніс полегшення українському руху в Російській імперії: університети отримали автономію, засновано кафедри українознавства. Утворилися нові клуби, товариства, відкрилися бібліотеки. За прикладом галичан українські культурні діячі почали засновувати “Просвіти”. При вищих школах постали студентські Громади.

Найінтенсивніше розгорнули східні українці діяльність у видавничій сфері. Першою ластівкою тодішнього українського друкованого слова був часопис “Хлібороб” у Лубнах, видавав його громадсько-політичний діяч В. Шемет. Однак на порядку денному були часті конфіскації, заборони, арешти редакторів. Незважаючи на відміну в листопаді 1905 р. цензури, українська періодика перебувала у віданні місцевої адміністрації: 1906 р. мали виходити 34 видання, а побачило світ лише 16. Найдовше проіснували “Громадська Думка” (згодом “Рада”), “Нова Громада”, “Українська Хата”, “Світова зірниця”.

Першим щоденним часописом наддніпрянців була “Громадська Думка”, заснована громадським діячем, меценатом Є. Чикаленком. Її домаганням була автономія України. Число передплатників доходило до чотирьох тисяч. Замість “Київської Старовини” з початку 1907 р. виходив місячник “Україна”, в якому

висвітлювались проблеми історії, літератури, мовознавства. “Україну” 1908 р. замінили “Записки Наукового Товариства імені Шевченка” в Києві (1908-1913). Керуючись загальноукраїнськими інтересами, М.Грушевський 1907 р. переніс зі Львова до Києва видання “Літературно-Наукового Вістника”. Дотепер у Львові важко було розраховувати на передплату в Наддніпрянщині, адже редакція журналу працювала у Львові, а технічні виконавці – в Києві. Основна проблема в Києві була та, що не вистачало відданих, досвідчених працівників. Лише два члени редакції наглядали за друкуванням та передплатою.

Крім постійних адміністративних утисків, яких зазнавала українська преса (припинення появи після 2-3 номерів, вимушена зміна назви і місця видання), крім заборони продажу, фінансових санкцій, репресій щодо передплатників, українська преса мала ряд труднощів внутрішнього характеру. Бракувало технічного обладнання, досвідчених працівників, редакторів. Не було виробленої літературної мови. Наприклад, львівський “Літературно-Науковий Вістник” наддніпрянці не сприймали через відмінності у правописі. М. Грушевський докладав зусиль, щоб співробітники “ЛНВ” у Львові писали зрозумілішою мовою. Видавництва часто припиняли існування через матеріальні труднощі. Закрилися, зокрема, редакції “Нової Громади”, “Слова” та ін. “На передплату при сучасному стані нашого громадянства (рівень національної свідомості) не можна сподіватись. Занадто воно кволе, заспане”, – казав М. Грушевський [6]. Ставлення до української преси наддніпрянського громадянства не могли зрозуміти галичани. “Коли б жертвність, такий реальний патріотизм, обняв ширші круги закордонної України у Росії, коли би там інтелігенція, котрої в соборній Україні більше по абсолютному числу як у Галичині та котра багатша від галичан, зложила бодай десяту частину того, що складає рік в рік Галичина на українську пресу, на українські популярні часописи, бібліотеки, тоді інакше – шанобливо б – інакше трактовано б українців у Росії та у світі” [12].

У політичному житті Росії продовжували відбуватися зміни. Навесні 1906 р. у Петербурзі почала роботу Перша Державна Дума – російський парламент. Вибори до Думи відбулися в гострій боротьбі з урядом, в атмосфері арештів і заборон. Однак у Першій Думі все ж сформувався гурт свідомих українських послів. І. Шраг, П. Чижевський, В. Шемет заснували Українську Парламентську Громаду. До неї долучились понад сорок українських послів, які планували проголосити декларацію про автономію України [7].

Галицькі українці уважно стежили за подіями в Росії. Створення I Державної Думи та українських послів у ній привітали галицькі парламентарі на чолі з Ю. Романчуком. У відповідь на це привітання В. Шемет, І. Шраг, П. Чижевський надіслали на ім'я Ю. Романчука відповідь, де зазначалось: “Складаємо Вам, послам Австрійської Руси, щире подяку за братерське привітання, прагнемо зав'язати якомога тісніші зв'язки, бо мета наша єдина – воля і щастя України” [2]. – Ф.382. – Оп.1. – Спр. 1. – Арк.37].

Перша Державна Дума проіснувала тільки 72 дні і була розпущена. Вибори до II Державної Думи відбувались у ще важчих умовах. Заарештовували учасників несанкціонованих мітингів. Проте, у II Державній Думі склалася нова Українська Парламентська Громада, друкованим органом якої було “Рідне Слово”. Домагалися автономії України, самоуправи, української мови в судах і школах 47 українських послів. Але й II Думу, яка пропрацювала 103 дні, було розпущено. Після цього

в Росії почався розгул реакції, ширилися масові репресії проти демократизації. Переслідували діячів політичних партій, учасників революції 1905 р.

Багатьох членів українських партій було заарештовано. У серпні 1906 р. заарештували Л. Юркевича, А. Жука, С. Єфремова, редакцію журналу “Рада”. В одному з листів у Галичину С. Петлюра писав: “Останніми часами почали випускати з тюрем, але реакція не стихає, замість випущених арештовують нових, заслання в Сибір не вгавають. Розбиті соціал-демократичні організації лише останнім часом починають воскресати і рухатись” [2] Ф.387. – Оп.1. – Спр.55. – Арк.77].

За участь у несанкціонованих поліцією виборчих зборах до II Думи 1907 р. заарештовано Ол. Скоропис-Йолтуховського. Він “...був у тюрмі 33 місяці в окремій камері до судової розправи, а потім його заслали на Сибір, хоч ніяких доказів не було” [10].

Рятуючись від переслідувань, більшість українських політичних діячів, які не були заарештовані або заслані до Сибіру, виїхали за кордон. Друга хвиля наддніпрянської політичної еміграції ХХ ст. сформувалася від 1907 р. До неї належали: соціал-демократи В. Винниченко, А. Жук, В. Степанківський, В. Дорошенко, М. Троцький, Ю. Тищенко, О. Коваленко, М. Чудінов, Л. Юркевич, Д. Донцов, О. Назаріїв, М. Гаврилко, І. Войташевський, О. Соболев, Є. Бачинський, П. Дятлів, О. Мерклінг та інші. З українських соціал-революціонерів емігрували: М. Залізник, Ф. Королів, Є. Гаврилей; з радикал-демократів – В. Козловський, О. Семенів, В. Лисенко, І. Бочковський, В. Щербаневський [9].

Політична українська еміграція 1907 р. розсіялася по різних країнах Європи, але головним її осередком і далі залишався Львів. Емігранти, маючи вже певний досвід, почувалися в Галичині значно впевненіше. Тісніше співпрацювали в галицьких організаціях і товариствах, брали активну участь у студентському житті.

Офіційні кола, польське громадянство ставилися до наддніпрянців терпимо. У листі до товариша, який хотів емігрувати до Львова, молодий полтавець О. Назаріїв так писав про політичні умови життя в Галичині: “Тут навіть офіційні люди дивляться на нас [емігрантів з Росії] “крізь пальці” і ніколи не переслідують – почасти з “патріотизму” (бо багато поляків), почасти від неможливості фізичної що-небудь вдіяти” [3].

Наддніпрянців у Львові ставало щораз більше. У Галичину 1907 р. емігрував, уникаючи процесу, що відбувався над активними революціонерами 1905 р., Юрій Тищенко. У Львові він перебував під псевдонімом “Салтичинський”. Працював в українському страховому товаристві “Дністер”. Маючи здібності до літературної і видавничої праці, Ю. Тищенко змушений був заробляти на життя працею над сухими цифрами. Він звернувся до М. Грушевського (як голови НТШ) з проханням надати можливість працювати: чи в бібліотеці товариства, чи то в будь-якому іншому відділі. Оскільки в Галичині з працею було надто сутужно, М. Грушевський допоміг лише згодом, коли Ю. Тищенко здобув собі паспорт галицького підданого – робітника з друкарні Шевченка – Павла Лаврова. Сприяли йому в цьому В. Левинський та Л. Ганкевич. М. Грушевський доручив Ю. Тищенку, який не міг звикнути до галицького середовища, працю у київській редакції “Літературно-Наукового Вісника”. Ю. Тищенко (псевдонім – Ю.Сірий) з легкої руки М. Грушевського пробув при редакції шість років – від співробітника до директора. Своєю діяльністю у “ЛНВ” він стирав відчуженість між галичанами і наддніпрянцями [11]. Адже штучно поділені кордонами українські землі не могли не розділяти єдиний народ і духовно.

Оцінюючи роль Галичини в житті Наддніпрянщини як притулку для підросійських українців-студентів, наддніпрянська громадськість на чолі з Є. Чикаленком пожертвувала кошти на будівництво у Львові “Академічного Дому”. Ініціатива будівництва належала Науковому Товариству імені Т. Шевченка. “Академічний Дім” повинен був забезпечити житлом незаможних студентів з підросійської України. Розташувався він на вул. Сопінського, 17. Його директором став наддніпрянський емігрант В. Козловський. В “Академічному Домі” мешкав український соціал-революціонер Є. Гаврилея, який 1909 р. емігрував у Львів і до березня 1910 р. нелегально там жив. “В “Академічному Домі”, – згадував Є. Гаврилей, – було багато українських політичних втікачів, завжди приходили нові, другі знову повертались” [2 – Ф. 350. – Оп. 1. – Спр. 3502. – Арк. 1]. Є. Гаврилеві допомогли галичани, М. Залізник, В. Козловський, поки він не знайшов роботу – посаду ревізора у селянській касі. Від 1913 р. він працював уже редактором в українській друкарні.

Багато наддніпрянських політичних емігрантів навчались у Львівському університеті, відіграючи в студентському житті провідну роль.

Студентом Львівського університету правничого факультету був у 1906–1907 рр. Павло Крат (Розвійполе). Його перебування на еміграції у Львові і навчання в університеті збіглися з активізацією боротьби українських студентів за самостійний університет у Львові. П. Крат став одним з організаторів боротьби проти польського свавілля в стінах цього навчального закладу [8]. Про це свідчать архівні документи, де зазначається: “Дня 23 січня 1907 р. уладили студенти під проводом Павла Крата бучу на Львівському університеті і під час неї потяли ножами портрети ректорів, завішені в залі, а один з студентів поранив буком в голову секретаря і доцента університету д-ра Алойзу Віноржа” [2. – Ф. 362. – Оп. 1. – Спр. 76. – Арк. 1]. Такі занадто агресивні дії українських студентів осудили галицькі діячі. У листі до В. Левинського стосовно цього інциденту Л. Ганкевич писав: “...бучу устроїли наші незалежні соціалісти /Назарук, Панейко, Цеглинський/. Павло /Крат/ Розвійполе, хоч дав мені слово за дві години перед демонстрацією, – просто збожеволів. Одним словом, буча дика, глупа, некультурна” [2. – Ф. 3877. – Оп. 1. – Спр. 43. – Арк. 2-3].

Однак, саме такі різкі виступи студентів привернули увагу до питання про української університет. Його було поставлено на порядок денний. У заяві руських професорів університету від 13 березня 1907 р. наголошувалося на тому, що університет не є польським; автори заяви вказували на великий науковий потенціал українських професорів та поважну кількість українських студентів [2. – Ф. 3877. – Оп. 1. – Спр. 43. – Арк. 2-3]. М. Грушевський у праці “З польсько-українських взаємин у Галичині” подав статистичні дані про національний склад студентства у Львівському університеті. Наприклад, в академічному 1905-1906 рр. там навчалось близько 856 українських студентів, з них 296 – на богословському факультеті, 328 – на правничому, 219 – на філософічному і 13 – на медичному. На думку М. Грушевського, це була достатня кількість студентів, щоб заснувати окремі український університет у Львові [6].

Участь в університетських подіях 1907 р. закінчилась для П. Крата, як і для багатьох інших, арештом. Крім того, на П. Крата подав скаргу за нібито побиття під час “бучі” в університеті Юзеф Серафин. Ув’язнені студенти перебували у в’язниці в жахливих умовах. Протестуючи проти жорстокого тюремного становища, П. Крат разом зі студентами філософії П. Карманським, І. Крип’якевичем, студентом права О. Назаруком та іншими взяв участь у голодуванні.

1 липня 1910 р. українські студенти на чолі з А. Коцком організували віче, де мали виробити план дій проти “свавілля вшехпольських боїв”. Віче закінчилося трагічною сутичкою з озброєною польською молоддю і загибеллю А. Коцка.

Жертвами польського “правосуддя” стали українські студенти, яких звинуватили у спровокуванні сутички. До рук поліції потрапило близько 300 українських студентів, 127 з яких відправили у в’язницю[4]. Серед заарештованих був наддніпрянський політичний емігрант, студент філософічного факультету Микола Залізняк, “...російський підданий, православного віросповідання, стану вільного, студент філософії, замешканий у Львові з 1907 р.” [1, – Ф. 26, – Оп. 13 – Спр. 304. – Арк. 14].

Проти українських студентів – учасників нелегального мітингу, присвяченого боротьбі за український університет у Львові, було порушено судову 101 справу.

У “Приговорі Львівського краєвого суду” повідомлялося, що найбільш винними у злочині є найперше Микола Залізняк, Осип Охримович, Павло Решетило, Денис Сумик і Осип Задуорович [1, – Ф. 26, – Оп. 13 – Спр. 304. – Арк. 46].

Суд прийняв до уваги свідчення Володимира Бриттана, який стверджував, що Залізняк виступив на вічі з рефератом, у якому закликав студентів гуртом ходити по коридорах і таким чином унеможливити навчання у Львівському університеті. Крім того, пропонував “усім ста особам вплинути на академічний сенат, щоб прихилити його до справи” [1, – Ф. 26, – Оп. 13 – Спр. 304. – Арк. 47].

Свідок Северин Мартан заявив, нібито М.Залізняк сказав, що день 1 липня 1910 р. буде переломним і відтоді почнеться планова боротьба за університет [1, – Ф. 26, – Оп. 13 – Спр. 304. – Арк. 48].

Можливо, суд не сприйняв би зізнання свідків так уважно, якби не речові докази – статті авторства М. Залізняка під псевдонімом Микола Заволока в часописі “Молода Україна” за червень-липень 1910 р. Особливу увагу привернула стаття “Університетська справа і українське студентство”, в якій він закликав до використання цілком нового способу боротьби, яким має бути планова і розрахована на довший час акція, спрямована на становлення високої науки у Львівському університеті. “Тільки таким чином можна переконати поляків, що для них самих буде краще, коли українці матимуть свій університет” [1, – Ф. 26, – Оп. 13 – Спр. 304. – Арк. 48].

Суд проаналізував статтю М. Залізняка “До боротьби”, вміщену у “Молодій Україні” за квітень-травень 1910 р. У ній автор виразно закликав “... до боротьби в самому університеті, яку треба розпочати по-новому, напружити всі сили і вжити всіх заходів, щоб таким чином довести, що заснування самостійного українського університету у Львові є нагальною потребою” [1, – Ф. 26, – Оп. 13 – Спр. 304. – Арк. 49]. М. Залізняк висунув клич до університетської української молоді: “Або здолати, або дома бути”. Автор пояснює у своїй статті, що від боротьби ухилитися не можна, бо “ворог уступить тільки перед фактичною силою” [1, – Ф. 26, – Оп. 13. – Спр. 304. – Арк. 49]. Стаття закінчувалася висновком: “... покажімо, що поки не буде українського університету у Львові, доти не буде спокою і правильної науки на Львівському університеті. Покажімо нашим ворогам, що для них краще буде раз покласти край сій справі, самим жадати утворення самостійного українського університету у Львові” [1, – Ф. 26, – Оп. 13. – Спр. 304. – Арк. 50].

Крайовий суд на підставі свідчень В. Бриттана та С. Мартана і статей М. Залізняка в “Молодій Україні”, присвячених боротьбі за український університет

у Львові, зробив висновок, що М. Залізняк своїм виступом спровокував “поляків до битки” 1 липня 1910 р. За це суд присудив виключити його з університету назавжди і як підданого Російської держави “на підставі § 25 з. к. видалити по відбуттю кари з краю, міст і країв, репрезентованих в Раді державній” [1, – Ф. 26, – Оп. 7. – Спр. 365. – Арк. 1].

Активну участь у студентському житті брав Олекса Назаріїв – студент правничого відділу Львівського університету (1908–1911). Вимушено емігрувавши до Львова, О. Назаріїв звернувся до міністерства освіти у Відні з заявою від 14.07.1908 р., у якій просив зарахувати ті курси, які він закінчив на юридичному факультеті імператорського університету у Петербурзі, і видати абсолюторій на Львівському університеті, щоб здавати державні іспити і ригорози [3]. В короткій автобіографії знаходимо такі факти: “Народився в Лубнах у 1880 р., російський підданий, православний, закінчив гімназію в Прилуках, вчився на юридичному факультеті Петербурзького університету. Вирішив продовжити науку і отримати докторат в австрійському університеті” [3]. Ставши студентом, О. Назаріїв у 1908-1909 рр. був головою наукового гуртка при товаристві “Академічна Громада”, метою якого було “...сприяти і допомагати самостійній науковій роботі української академічної молоді, пробудження інтересу до праці над доповненням своїх наукових досвідів дорогою самоосвіти” [3].

З активізацією боротьби за український університет у Львові О. Назаріїв і М. Залізняк були “...покликані загалом до проведу в університетській акції і обмислюванні засобів, які могли б спричинитися подвигненню вперед нашого університету” [3]. У листі до товаришів О. Назаріїв, як керівник акції, писав: “Ми є тим зв’язуючим, сполучуючим, організуючим і виконуючим осередковим чинником, який згруповує окремі групи в єдину (цілість) організацію”. Він закликав товаришів відійти від байдужості, демагогії, покладатися на себе: “Важливо порушувати справу університету на вічах, присвячених виборчій реформі” [3].

Участь у подіях 1 липня 1910 р. закінчилася для О. Назаріїва не так трагічно, як для М. Залізняка, однак він отримав попередження, де повідомлялося, що “...пан винний у згромадженні студентів в III залі в звичайний час викладів без дозволу з боку ректора, чим спричинив порушення спокою і порядку академічного, і йому виноситься попередження через декана” [3].

Після закінчення університету багато наддніпрянських політичних емігрантів пов’язали свою долю зі Львовом. Зокрема, М. Залізняк був “фактичним зарядчиком Музею” [3], розробив каталог, створенням якого займався НТШ. Однак після подій 1910 р. він виїхав до Будапешта і в листі до О. Назаріїва писав: “Дуже радий, що Ви боретеся за музей, бо він 6 місяців був без догляду” [3]. О. Назаріїв справді продовжував замість свого товариша піклуватися Музеєм, та самовіддана праця займала багато часу і сил, а матеріально оплачувалась мізерно. У листі до М. С. Грушевського, який теж займався Музеєм, О. Назаріїв писав: “... навіть при найбільшій симпатії і любові до сеї інституції за 50 корон без вигляду на будучину працювати було б нерозумно, жоден практичний галичанин не позавидував би на таку посаду” [3]. При кращих матеріальних умовах він би не домагався ніякого підвищення платні, однак життя в Галичині було важким.

Свою долю зі Львовом пов’язав і Андрій Жук. Оскільки він був безпосереднім творцем української самостійницької думки, у листі до Антона Крушельницького писав так: “З моїх спогадів про українську політику в часі війни (від вибуху бомби

в Сараєво до евакуації Львова) читаюча публіка довідається чогось цікавішого, ніж зі збірки документів, з яких складається “Історія визвольних змагань галицьких українців” д-ра К. Левицького” [3].

Як бачимо, наддніпрянські політичні емігранти другої хвилі (1907–1914) у перші роки еміграції брали участь у громадсько-політичному житті Галичини. Працюючи у галицьких інституціях – кооперативах, страхових агентствах, наддніпрянці аналізували суспільно-політичне становище українців в Галичині і Наддніпрянщині, спостерігали міжнаціональні відносини конституційної держави. Навчаючись у Львівському університеті, українські студенти якого вели боротьбу за створення національного університету, емігранти-студенти теж включились у неї, навіть очолювали її. Це приводило до дисциплінарних стягнень, навіть виключення. Активізація боротьби за український університет у Львові спричинила боротьбу наддніпрянських студентів за відкриття українських кафедр у Київському та Харківському університетах. Усі ці епізоди галицького життя мали значний вплив на формування світогляду та поглядів наддніпрянських політичних емігрантів у Галичині.

Участь у галицькому громадсько-політичному житті сприяла еволюції поглядів наддніпрянських емігрантів від соціал-демократії до ліберал-демократизму, до ідеї самостійної України.

Джерела

1. ДАЛО

2. ЦДДА України у Львові [Ф.382. – Оп.1. – Спр. 1. – Арк.37].

3. ЛНБ НАН України. ВРНТШ.603/27.П.2.

4. Діло, 1910.Ч.151.

Література

5. *Грушевський М.* Украинский Пьемонт // Освобождение России и украинский вопрос. 1907, С. 115.

6. *Грушевський М.* С польско-украинских отношений Галиции. С-Пб, 1907. – С. 36

7. *Дорошенко Д.* Нарис історії України. Львів, 1991. – С.548.

8. *Малик Я.* Павло Крат – пропагандист ідей соціалізму. Львів, 1992. – С. 86.

9. *Німчук І.* Українська політична еміграція до світової війни // Визволення. Відень-Прага, 1923. – Ч.1. – С.26.

10. *Скорпис-Йолтуховський Ол.* Значення самостійної України для європейської рівноваги. Відень, 1916. – С.13.

11. *Тищенко Ю.* Велетень української науки (уринок зі спогадів про М.С.Грушевського) // Україна. Париж, 1949. – Ч.ІІ.– С.82.

12. *Цегельський Л.* Місяць з’їздів та резолюцій // ЛНВ, 1913. – Кн.ІІ. – С.390.

ОБЩЕСТВЕННО-АКАДЕМИЧЕСКАЯ ЖИЗНЬ МОЛОДЕЖИ НАДДНЕПРЯНИЩИНЫ ВО ЛЬВОВЕ (1907-1914)

Людмила БЕЛИНСКАЯ

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
кафедра театроведения и актерского мастерства
ул. Университетская, 1 / 251, 79000 Львов, Украина
тел. 0322 394 197, e-mail: kafteatr@franko.lviv.ua*

В статье идет речь об университетской и общественно-академической жизни во Львове молодых украинцев Надднепрянищины. Спасаясь от преследований в Российской империи после революции 1905–1907 гг., они эмигрировали в Галичину и включились в борьбу за украинский университет во Львове.

Ключевые слова: эмиграция, университет, Надднепрянищина, Галичина.

PUBLIC AND ACADEMIC LIFE OF YOUTH STEMMING FROM THE DNIEPER LAND IN LVIV (1907-1914)

Liudmyla BELINSKA

*Lviv Ivan Franko National University
Theatre Studies and actor craftsmanship department
Universytetska Street, 1/ 251, 79000 Lviv, Ukraine
tel. 0322 394 197, e-mail: kafteatr@franko.lviv.ua*

The article outlines cultural, public and academic life of youth in Lviv who appeared to be in emigration in Halychyna, who were trying to escape from persecution in Russian Empire after the revolution in 1905-1907.

Key words: emigration, university, youth stemming from the Dnieper land, Halychyna.

Стаття надійшла до редколегії 02.03.2009

Прийнята до друку 23.09.2009